

Opvoeden tot meertalige kinderen: zeven gezinnen, zeven voorbeelden

Alle ouders hebben het recht om zelf te beslissen in welke talen ze hun kinderen willen opvoeden. Dat is een universeel erkend mensenrecht¹. Dat neemt niet weg dat ouders geïnformeerd en ondersteund kunnen worden in de talige opvoeding van hun kroost. Uit Pro-M onderzoek blijkt immers dat negentig procent van meertalige gezinnen wensen dat hun kinderen meertalig worden. Met meertalige kinderen bedoelen we hier kinderen die in staat zijn om minstens twee talen te begrijpen en te spreken, zonder ons uit te spreken over hoe goed ze deze talen kunnen.

Verschillende gezinssituaties vragen een verschillende aanpak. In deze tekst bespreken we hoe zes verschillende gezinnen dat hebben gedaan.

Gezin 1. OPOL

Elsa en Eddie zijn een jong koppel uit Brussel. Elsa heeft als moedertaal Spaans en Eddie Nederlands. Ze besluiten hun dochter Lucia van bij haar geboorte in deze twee talen op te voeden: Elsa spreekt enkel Spaans met Lucia, Eddie enkel Nederlands.

Wat Elsa en Eddie hier toepassen is de één-ouder-één-taal methode (afgekort als OPOL, wat staat voor *one parent one language*). Hierbij worden de talen dus verdeeld over de ouders en vermijden de ouders om de talen te mengen als ze tegen het kind spreken.

Het maken van afspraken vanaf de geboorte over wie welke talen spreekt, zoals Elsa en Eddie hebben afgesproken, kan een goede strategie zijn. Dit om te garanderen dat kinderen voldoende worden blootgesteld aan de gekozen talen. Zo wordt Lucia voldoende blootgesteld aan Spaans en Nederlands en wordt ze aangemoedigd om zelf in deze talen te spreken met haar ouders.

De OPOL methode is echter niet geschikt voor alle gezinnen. Zo vermijden ouders best om hun kind in een taal aan te spreken waarin ze zich niet spontaan kunnen uiten. Taalgebruik met het kind moet immers natuurlijk aanvoelen en mag niet kunstmatig zijn. Het verdelen van de gesproken talen over de ouders is dus enkel zinvol als deze personen zich ook vlot kunnen uitdrukken in de gekozen taal. Aangezien zowel Elsa als Eddie hun moedertaal spreken, is dat voor hen geen enkel probleem.

¹ Zie Artikel 29 en 30 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Hoewel kinderen die met OPOL worden opgevoed relatief veel kans maken om meertalig te worden, lukt dit niet altijd: bij ongeveer een kwart van de kinderen lukt dat niet. Er bestaat namelijk een risico op verlies van een van beide talen; namelijk de taal die buiten het gezin het minst gesproken wordt, in geval van Lucia, het Spaans. Want buiten het gezin (bijvoorbeeld in kinderopvang, kleuterschool, enz.) wordt er meestal enkel Nederlands gesproken.

OPOL heeft het voordeel dat het gemakkelijk uit te leggen is aan de ouders. Toch is het heel moeilijk voor de ouders om het altijd toe te passen. Een belangrijk aspect bij OPOL is ook de taal die ouders onderling spreken. Bijvoorbeeld, als Eddie en Elsa onderling (in aanwezigheid van Lucia) enkel Nederlands spreken, dan neemt taalinput in het Spaans, en dus de kans op meertaligheid van Lucia, weer af. Ouders die de OPOL-methode hanteren, kunnen dus enkele maatregelen nemen om de taal die buiten het gezin minder gesproken wordt te beschermen. Zo gaat Lucia vaak naar opa en oma om Spaans te praten (zie ook andere voorbeelden).

Gezin 2. Beide ouders mixen

Het koppel Rachid en Assia zijn beide opgevoed in het Darija (Marokkaans-Arabisch), ze zijn beide in Mechelen geboren en getogen en spreken zeer vlot Nederlands. Van bij de geboorte van hun zoon Ridouane spreken Rachid en Assia beide zowel Nederlands als Darija (Marokkaans Arabisch) door elkaar met Ridouane.

Het mixen van talen is een tweede manier om kinderen meertalig groot te brengen. Wanneer beide ouders de twee talen mixen, komen normaal gezien beide talen aan bod. Toch worden niet alle kinderen waar de talen thuis gemixt worden zelf ook meertalig. Ook hier bestaat er een kans dat de thuistaal niet wordt opgepikt door het kind. Naargelang de ontwikkeling van Ridouane kunnen Rachid en Assia meer aandacht proberen te geven aan Darija, als ze merken dat Ridouane daar nog te weinig mee in aanraking komt.

Rachid en Assia doen op zich niets verkeerd door talen te mixen. Mixen is een heel spontaan proces bij veel meertalige mensen. Vroeger ging men ervan uit dat het mixen niet goed was omdat men dacht dat kinderen zo in de war zouden raken door een mengelmoe van talen. Maar ondertussen hebben wetenschappers meermaals bevestigd dat het mixen van talen op zich geen belemmering is voor het meertalig opgroeien van kinderen. Maar wanneer door het mixen de thuistaal minder aan bod komt, kan dit meertaligheid in de weg staan. Het is dus belangrijk om bij het mengen van talen stil te staan hoe vaak de talen aan bod komen.

Een voordeel van mixen vanaf de geboorte is dat Ridouane heel vroeg en gelijktijdig meertalig wordt (dit is ook het geval bij de OPOL-methode). Voordelen van tweetaligheid gelden zowel voor gelijktijdige als opeenvolgende tweetaligheid (dus bij kinderen die eerst een minderheidstaal en daarna Nederlands leren), maar onderzoek laat zien dat de cognitieve voordelen iets meer uitgesproken zijn voor gelijktijdig tweetalige ontwikkeling.

Gezin 3: Een ouder enkel MT, de andere mixt

Burcu en Orhan zijn een Turkstalig koppel uit Boortmeerbeek. Ze zijn in verwachting van hun zoon Rumi. Burcu en Orhan willen dat Rumi in staat is om vlot te communiceren met zijn grootouders (die enkel Turks spreken) en ook Nederlands kan spreken met zijn oppas (die enkel Nederlands kan). Daarom maken ze duidelijke taalafspraken: Orhan zal enkel Turks spreken met Rumi (om te garanderen dat het Turks niet verloren gaat), terwijl Burcu Turks en Nederlands zal spreken met Rumi (ze zal dus mixen).

Dit is een derde manier om meertalige kinderen groot te brengen. Met deze methode is de kans in principe groter dan bij de OPOL of dat beide oude mixen om meertalige kinderen te hebben, omdat de kans op verlies van de moedertaal kleiner is. In dit gezin zal de kleine Rumi immers wel Turks gebruiken, als hij wil communiceren met zijn vader.

Een voordeel ten opzichte van gezinnen die thuis enkel hun moedertaal spreken is dat bij deze aanpak Rumi reeds vertrouwd zal zijn met het Nederlands als hij naar de kleuterschool gaat. De kans om een kleuterschool te vinden in Boortmeerbeek waar Rumi kan ondersteund worden in het Turks is immers klein. Dat Rumi al vertrouwd is met het Nederlands kan zijn welbevinden tegemoet komen.

Ook bij deze methode geldt dat het taalgebruik met het kind natuurlijk moet aanvoelen en niet kunstmatig is. Bij het maken van taalafspraken moeten de ouders bekijken wie zich het meest vlot en natuurlijk kan uitdrukken in de beide talen. Het heeft geen zin om een taal te spreken met een kind als dat niet natuurlijk aanvoelt.

Gezin 4: Een ouder enkel Nederlands, de andere mixt

Frederica en Hanne zijn de gelukkig ouders van de 5-jarige Luigi uit Oudenaarde. Toen Luigi was geboren wensten Frederica en Hanne dat hun zoon zowel Italiaans als Nederlands zou begrijpen en spreken. Aangezien Hanne geen Italiaans kent, spreekt zij enkel Nederlands met Luigi. Frederica spreekt Nederlands en Italiaans .

Deze vierde aanpak komt heel vaak voor in de zogenaamde 'gemengde gezinnen' waarbij één partner enkel Nederlands begrijpt. De taalinput in de andere moedertaal daalt in deze situaties echter vaak tot een minimum. In een gezin zoals dat van Luigi, kan hij door beide ouders worden begrepen als hij enkel Nederlands spreekt. Daardoor is er weinig motivatie of noodzaak om ook Italiaans te leren. Aangezien in de kinderopvang of de kleuterschool meestal geen extra ondersteuning is voor de moedertaal, in dit geval Italiaans, dreigt het Italiaans verloren te gaan. Slechts een kleine minderheid van kinderen die opgevoed worden met deze methode worden effectief ook meertalig.

Dat wil niet zeggen dat kinderen van 'gemengde' koppels zoals Luigi toch niet meertalig kunnen worden. Maar hiervoor dienen Frederica en Hanne extra inspanningen te doen. Zo zullen ze *actief* op zoek moeten gaan naar taalinput en spreekkansen in het Italiaans. Dat kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

- Iedere dag interactief voorlezen in het Italiaans.
- Vakantieperioden doorbrengen in Italië (bij familie van Frederica).
- Educatieve TV en internet programma's zoeken in het Italiaans.
- Interactieve taalspelletjes spelen in het Italiaans.
- Kinderopvang zoeken met ondersteuning in het Italiaans.
- Hulp van familieleden en vrienden inschakelen die Italiaans praten.

Gezin 5: Enkel moedertaal

Samuel en Shikorina is een koppel dat recentelijk uit Eritrea gevlucht is naar Kortrijk. Beiden spreken enkel Tigrinya. In Kortrijk krijgt het jonge koppel hun eerste kind: Tesfay. Samuel en Shikorina zijn Nederlands aan het leren, maar spreken enkel Tigrinya met hun kindje omdat dat natuurlijker aanvoelt.

Voor Samuel en Shikorina is dit geen bewuste keuze, aangezien zij zich maar in één taal vlot en natuurlijk kunnen uitdrukken. Maar voor meertalige ouders die niet willen dat hun moedertaal verloren gaat, kan thuis enkel de moedertaal spreken met de kinderen wel een bewuste keuze zijn.

Kinderen zoals Tesfay worden immers later bijna altijd meertalig omdat ze later Nederlands zullen leren. Ze komen buiten het gezin immers steeds met Nederlands in de kinderopvang, spel- en ontmoetingsplaatsen, de bibliotheek, de winkel, het kleuteronderwijs, ... Blootstelling aan en spreekkansen in het Nederlands worden best zo goed mogelijk ingezet, met respect voor de thuistaal en waarbij de thuistaal als een steiger kan gebruikt worden.

Het is belangrijk dat professionals die werken met gezinnen die thuis geen Nederlands praten ervoor zorgen dat deze gezinnen zich welkom en ondersteund voelen in de voorziening. Dit maakt dat kinderen en ouders zich goed voelen over hun moedertaal, wat noodzakelijk is voor een gezonde cognitieve en emotionele ontwikkeling van het kind.

Gezin 6: Drietalinge opvoeding in Brussel

Caroline en Patrick zijn de ouders van Luan en Noah en wonen samen met hun gezin in Brussel. Patrick is van Braziliaanse afkomst. Hij verhuisde op zijn 14 jaar naar België waar hij zonder enige voorkennis van het Frans naar een Franstalige school ging. Patrick spreekt vandaag even vlot Frans als Portugees maar hij beschouwt Portugees als zijn moedertaal. Caroline is Belgisch en haar moedertaal is Nederlands.

Sinds de geboorte van hun kinderen spreken ze drie talen thuis: Patrick en Caroline spreken Frans onderling, Caroline spreekt enkel Nederlands met de kinderen en Patrick enkel Portugees met de kinderen.

Al tijdens de zwangerschap stelden zij zich de vraag welke talen ze met hun kind zouden spreken. Ze gingen niet uit van een bepaald eindresultaat in de talige opvoeding. De vraag was: “wat werkt voor ons?” Uiteindelijk hebben ze gekozen voor wat hen de meest natuurlijke en efficiënte manier leek om met hun kinderen te communiceren.

Caroline spreekt Nederlands met hen. Het is haar moedertaal: de taal die ze het best spreekt en die het veiligst en meest volledig aanvoelt. Patrick spreekt Portugees. Omdat ze in Brussel wonen twijfelde Patrick om Frans en Portugees te combineren met de kinderen, maar hij koos uiteindelijk voor de taal van zijn hart, van zijn kindertijd en van de grootouders van Luan en Noah. Onderling spreken Caroline en Patrick Frans. Een taal die ook aanwezig is in andere omgevingen waar de kinderen regelmatig terechtkomen: hobby's, vrienden en de winkels in de buurt.

Luan en Noah zijn vandaag 10 en 7 jaar en spreken Nederlands en Portugees. Ze spreken beide talen goed en kennen er ook de grammatica van. Hun woordenschat in beide talen is sterk gelinkt is aan de ervaringsgebieden in deze talen. Omdat ze het Portugees enkel met Patrick spreken en in specifieke contexten (thuis, op vakantie, tijdens verhalen,...) is hun waaier aan ervaringen in het Portugees en de bijhorende woordenschat beperkter dan in het Nederlands. Na de start in de Nederlandstalige kinderopvang gaan ze vandaag naar een Nederlandstalige school², spreken Nederlands met hun mama, hebben Nederlandstalige vrienden, kijken naar Nederlandstalige TV. Dit zorgt ervoor dat hun kennis van het Nederlands uitgebreider en vollediger is.

² De Brusselse context is heel specifiek wat betreft de Nederlandstalige kinderopvang en onderwijs. De regelgeving van de Nederlandstalige kinderopvang bepaalt dat Nederlands de voertaal moet zijn in de kinderopvang. Bovendien is de toegang tot het Nederlandstalige onderwijs in Brussel afhankelijk van talenkennis. Dit betekent dat ouders hier nog bewuster en vroeger moeten kiezen voor de schooltaal dan in Vlaanderen.

De keuze voor een Nederlandstalige kinderopvang en school was een bewuste keuze om ervoor te zorgen dat minstens één taal heel de waaier van ervaringsgebieden zou dekken (thuis, school, vrienden, gevoelens, ...)

Noah en Luan hebben het Nederlands in al zijn vormen mogen ontdekken. Van de kinderopvang naar de kleuterschool tot de lagere school hebben zij die vormen eigen gemaakt en kunnen ze die nu ook allemaal gebruiken. Ze kunnen spreken, schrijven en lezen in het Nederlands. Ze erkennen woorden in boeken en kunnen klanken vertalen in letters. Deze laatste vaardigheden zijn nog heel beperkt in het Portugees om de simpele reden dat het Portugees alleen mondeling en vooral door Patrick wordt aangeboden. Ze kunnen Portugees goed spreken en begrijpen en dat is uiteindelijk wat Patrick en Caroline voor ogen hadden toen ze hun keuze maakten. Frans is een taal die ze begrijpen maar die ze nog niet actief spreken. Het is voorlopig de taal van mama en papa onderling, van in de winkel,... Bovendien wordt het Frans niet ervaren als noodzakelijk om met anderen te communiceren.

Er zijn duidelijk verschillen in de mate waarin en de manieren waarop deze kinderen deze talen gebruiken dat is normaal.

Gezin 7: Meertalig opvoeden in een éénoudergezin

Charlise woont met haar dochttertje Angel in hartje Antwerpen. Ze spreekt van maandag tot donderdag Frans met Angel en van vrijdag tot zondag Portugees. Om de opdeling in talen zo vlot mogelijk te laten verlopen, koppelt Charlise de talen aan handpoppen. Van maandag tot donderdag komt de Franstalige pop Louise tevoorschijn. Op donderdagavond gaat handpop Louise logeren op zolder. Vrijdagochtend mag Angel de Portugeestalige João gaan wekken, hij vergezelt Angel tot hij zondagavond weer verdwijnt. Op deze manier komt er duidelijkheid en structuur in het afwisselen van de talen voor Angel. Zowel met handpop Louise, als met handpop João heeft ze een hechte band.

Charlise praatte tijdens haar zwangerschap met een verpleegkundige van Kind en Gezin over de wens om haar kindje meertalig op te voeden. Ze vond daarbij het klankbord dat ze nodig had om een manier te vinden om dat, ook als alleenstaande moeder, mogelijk te maken. Charlise heeft daarbij de troef om zelf meertalig te zijn en over voldoende vaardigheden te beschikken én zich comfortabel te voelen, zowel in het Frans als in het Portugees. Toch is het niet nodig om zelf meertalig te zijn, om je kind meertalig op te voeden. Kinderen die thuis enkel een andere taal horen en in het Nederlands naar de kinderopvang en naar school gaan, hebben een grote kans om meertalig op te groeien.

Ook alleenstaande ouders die zich niet vaardig genoeg voelen om hun kind zelf meertalig op te voeden, kunnen toch een omgeving creëren voor hun kind om dat wel te doen. Uiteraard zijn er dan wel andere personen nodig om hun kind een andere taal aan te bieden. Het is daarbij belangrijk om steeds te waken over een voldoende taalaanbod in elk van de talen. Want, de vaardigheden in een taal die niet gebruikt wordt, verdwijnen ook weer. Er zijn verschillende mogelijkheden om andere talen binnen te brengen in de leefwereld van je kind:

- Aan familieleden met vaardigheden in een andere taal, kan gevraagd worden om die taal te spreken met je kind.
- In een regeling van co-ouderschap kan de taalkeuze ook één van de aspecten zijn waarover je als ouders afspraken maakt.
- Je kind inschrijven in een vrijetijdsbesteding met een andere voertaal is ook een optie.
- In Brussel kan je zelfs kiezen tussen een Frans- of Nederlandstalig net als je je kind inschrijft in een kinderopvang of school.